

WYROK
z dnia 25 lutego 2003 r.
Sygn. akt SK 9/02*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Wiesław Johann – przewodniczący
Teresa Dębowska-Romanowska
Marian Grzybowski – sprawozdawca
Biruta Lewaszkiewicz-Petrykowska
Janusz Niemcewicz,

protokolant: Dorota Raczkowska,

po rozpoznaniu z udziałem skarżącego, Sejmu i Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 25 lutego 2003 r., skargi konstytucyjnej Spółki „Gemi” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Miastku, o zbadanie zgodności:

art. 130¹ § 1 oraz art. 503 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 269 ze zm.) z art. 2, art. 45 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji oraz z art. 6 i art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności,

o r z e k a:

Art. 503 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296; zm.: z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157, Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82, Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21, Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318, Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92, Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r., Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350, Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940, Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193, Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368, Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 219, poz. 1849, Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 24, poz. 201) **jest zgodny z art. 45 ust.**

---

* Sentencja została ogłoszona dnia 10 marca 2003 r. w Dz. U. Nr 41, poz. 362.

2 i z art. 77 ust. 2 oraz nie jest niezgodny z art. 2, art. 78 i z art. 176 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto p o s t a n a w i a :

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, oraz z 2001 r. Nr 98, poz. 1070) umorzyć postępowanie w zakresie dotyczącym badania zgodności:

1) art. 130¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.) z art. 2, art. 45 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji, na skutek cofnięcia skargi konstytucyjnej;

2) art. 503 § 2 ustawy powołanej w pkt 1 z art. 45 ust. 1 Konstytucji, z powodu zbędności wydania orzeczenia;

3) art. 130¹ § 1 oraz art. 503 § 2 ustawy powołanej w pkt 1 z art. 6 i z art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z 1995 r. Nr 36, poz. 175, 176 i 177, oraz z 1998 r. Nr 147, poz. 962), z powodu niedopuszczalności orzekania.

UZASADNIENIE:

I

Skargą konstytucyjną z 10 sierpnia 2001 r. pełnomocnik skarżącego, spółki GEMI spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Miastku, wniósł o stwierdzenie, że art. 130¹, art. 187¹, art. 395 § 1, art. 503 § 2, art. 505², art. 505⁴, art. 505⁵, art. 505⁹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.) jest niezgodny z art. 2, art. 45 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 6 i art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a także, że § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. Nr 154, poz. 1013 ze zm.) jest niezgodny z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zdaniem skarżącej wskazane przepisy kodeksu postępowania cywilnego bez uzasadnionych przyczyn ograniczają jej prawo do dochodzenia roszczeń na drodze sądowej. Ograniczenie to polega na wprowadzeniu przymusu zwracania się do sądu na urzędowych formularzach. Tymczasem strona postępowania cywilnego powinna mieć prawo wyboru stosowania bądź niestosowania formularza i to niezależnie od tego, czy z takiej możliwości skorzysta strona przeciwna.

Uzasadniając zarzut niezgodności z Konstytucją rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych, skarżąca zarzuciła, że rozporządzenie to umożliwia orzekanie przez sąd o kosztach postępowania w oderwaniu od nakładów pracy pełnomocnika i zawłości sprawy.

Skarga konstytucyjna została oparta na następującym stanie faktycznym:

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym 8 lutego 2001 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu nakazał skarżącej zapłatę kwoty 3.350,65 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz zapłatę kosztów procesu. Sprzeciw skarżącej od powyższego nakazu został

odrzucony postanowieniem Sądu Rejonowego w Poznaniu z 5 marca 2001 r. Sąd wskazał, iż sprzeciw nie został wniesiony na urzędowym formularzu, co na mocy art. 503 § 2 w zw. z art. 130¹ kodeksu postępowania cywilnego skutkuje jego odrzuceniem. Zażalenie skarżącej na postanowienie Sądu Rejonowego zostało oddalone postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu z 7 czerwca 2001 r., który stwierdził m.in., iż art. 130 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania do spraw rozpoznawanych w oparciu o formularze urzędowe; art. 130¹ § 1 k.p.c. stanowi *lex specialis*.

Zdaniem skarżącej nie można zgodzić się z interpretacją zaprezentowaną przez oba sądy. Zagwarantowane, w art. 45 ust. 1 oraz w art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji, prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy, drogi sądowej dochodzenia naruszonych praw i prawo do zaskarżania orzeczeń, nie może być ograniczane i w swej realizacji utrudniane przez ustanowienie w szczególności przymusu zwracania się w tym zakresie do sądów na urzędowych formularzach, a ograniczenie jawności rozprawy oraz prawa strony do publicznego wysłuchania przez sąd może nastąpić tylko ze względu na warunki określone w art. 45 ust. 2.

W ocenie skarżącej, strona powinna mieć w dochodzeniu, jak i zwłaszcza w obronie swych praw możliwość wyboru stosowania lub niestosowania formularza i to niezależnie od tego, czy i jak z takiej możliwości skorzystała strona przeciwna. Podobnie, w odniesieniu do kwestii zwrotu kosztów postępowania, sprawiedliwe rozpatrzenie sprawy wymaga uzależnienia ich wysokości od nakładów pracy i złożoności sprawy.

W wykonaniu zarządzenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego, wzywającego do uzupełnienia braków formalnych, skarżąca w piśmie procesowym z 24 listopada 2001 r. stwierdziła, iż przepisem niezgodnym z art. 45 ust. 1 Konstytucji, w szczególności z prawem do sprawiedliwego rozpoznania sprawy przez sąd, jest § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych. Przepis ten daje prawo do żądania od pozwanego, poczwórnej opłaty w najprostszej sprawie, gdyż sądy uchylają się, zadaniem skarżącej, od badania przesłanek ustalania opłat określonych w § 4 ust. 1 rozporządzenia i zasądzają je w wysokości niewspółmiernej do złożoności sprawy i potrzeby nakładu pracy pełnomocnika.

W ocenie skarżącej, naruszenie konstytucyjnych praw i wolności polega na pozbawieniu strony prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, w zakresie kosztów postępowania i ustalenia tych kosztów jako niezbędnych do uzyskania w danej sytuacji orzeczenia sądowego. Jest to także naruszenie prawa do uczciwego i słusznego rozpatrzenia sprawy, po publicznym wysłuchaniu, na ustnej rozprawie.

Postanowieniem z 16 stycznia 2002 r., Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania dalszego biegu skardze w zakresie odnoszącym się do art. 130¹ § 2-4, art. 187¹, art. 395 § 1, art. 505², art. 505⁴, art. 505⁵, art. 505⁹ k.p.c., gdyż przepisy te nie stanowiły podstawy orzekania w sprawie skarżącej. W zakresie odnoszącym się do § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz za czynności radców prawnych Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż zarzut skarżącej skierowany jest do wadliwej wykładni tego przepisu i sposobu stosowania go przez sądy, a to wykracza poza kognicję Trybunału Konstytucyjnego.

2. W piśmie z 24 czerwca 2002 r., Prokurator Generalny wniósł o stwierdzenie, że art. 503 § 2 k.p.c. jest zgodny z art. 45 ust. 2 i art. 77 ust. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji.

Ponadto Prokurator Generalny uznał, iż badanie zgodności art. 130¹ § 1 k.p.c. z art. 2, art. 45 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym,

albowiem wydanie orzeczenia jest zbędne, zaś badanie zgodności art. 130¹ § 1 i art. 503 § 2 k.p.c. z art. 6 i art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia (art. 39 ust.1 pkt 1 ustawy o TK).

Odnosząc się do przedstawionych w skardze zarzutów, w zakresie przekazanym do merytorycznego rozpoznania, Prokurator Generalny stwierdza, iż art. 130¹ § 1 i art. 503 § 2 k.p.c. były już przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z 12 marca 2002 r., P 9/01, Trybunał orzekł, iż przepis art. 130¹ § 1 k.p.c. jest niezgodny z art. 32 ust.1, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji, natomiast art. 503 § 2 k.p.c. jest zgodny z art. 45 ust.1 Konstytucji. Wobec tego, postępowanie w tym zakresie podlega umorzeniu, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, wobec zbędności orzekania.

Skarżąca wskazała również, jako wzorzec kontroli – Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wobec tak postawionych zarzutów, Prokurator Generalny stwierdza, iż zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, przedmiotem skargi może być tylko zgodność zaskarżonego aktu normatywnego z Konstytucją. Umowy międzynarodowe nie mogą stanowić wzorca kontroli w skardze konstytucyjnej i z tego względu postępowanie w tym zakresie podlega umorzeniu (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK).

Prokurator Generalny zauważa, iż z uzasadnienia skargi wynika, że zarzuty odnoszą się nie tyle do treści art. 503 § 2 k.p.c., ile do skutków niezachowania wymogów określonych w tym przepisie, które wynikają z art. 130¹ § 1 k.p.c.. Odwołując się do uzasadnienia wyroku z 8 czerwca 1999 r., w sprawie SK 12/98, Prokurator Generalny podkreśla, iż przepis art. 503 § 2 k.p.c. ma jedynie charakter przepisu szczególnego i sam w sobie nie ogranicza dostępu do sądu. Z tego m.in. względu Trybunał Konstytucyjny uznał, iż przepis art. 503 § 2 k.p.c. nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Wobec powyższego przepis ten, w ocenie Prokuratora Generalnego, z tych samych powodów nie jest niezgodny z art. 77 Konstytucji.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 78 i art. 176 Konstytucji, zdaniem Prokuratora Generalnego, wzorce te są nieadekwatne do treści zaskarżonej normy, gdyż analizowany przepis nie ogranicza postępowania w sprawach „formularzowych” do jednej instancji ani też w jakikolwiek sposób nie redukuje postępowania odwoławczego. Przepis ten, określając formę sprzeciwu, nie wyłącza możliwości wniesienia środków zaskarżenia orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji. Wymóg złożenia sprzeciwu na formularzu urzędowym nie stanowi bariery do wnoszenia środków zaskarżenia.

Dla powyższej oceny ma znaczenie stwierdzenie niekonstytucyjności art. 130¹ § 1 k.p.c., gdyż jeżeli nawet wymóg złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty na formularzu urzędowym nie został zachowany, sąd nie może go odrzucić bez umożliwienia stronie – w trybie art. 130 k.p.c. – usunięcia usterki.

Prokurator Generalny zauważa ponadto, iż skarga nie zawiera nie tylko uzasadnienia, ale nawet wskazania, które konkretne prawa i wolności, wynikające z art. 2 Konstytucji, narusza zaskarżony przepis. Z tego też względu nie został spełniony wymóg, o którym mowa w art. 47 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Poza tym przywołanie art. 2 Konstytucji, zawierającego ogólne klauzule demokratycznego państwa prawnego, było w ocenie Prokuratora, niepotrzebne, gdyż skarżący wskazał konkretne przepisy Konstytucji znajdujące odniesienie do zakwestionowanych przepisów.

3. W odpowiedzi na stanowisko Prokuratora Generalnego oraz w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2002 r., P 9/01 skarżąca, pismem z 27 lipca 2002 r., cofnęła skargę w zakresie badania zgodności art. 130¹ § 1 k.p.c. z Konstytucją.

Zdaniem skarżącej, art. 188 pkt 5 Konstytucji nie daje dostatecznych podstaw do interpretowania jej prawa do skargi konstytucyjnej w sposób zawężający, a przedmiotem badania powinien być cały zakres badania zgodności aktów prawnych z aktami prawnymi wyższego rzędu – Konstytucją i umowami międzynarodowymi.

W piśmie procesowym, skarżąca wniosła ponadto o zobowiązanie Ministra Sprawiedliwości do przedstawienia informacji, wraz z przytoczeniem treści obowiązujących w tym przedmiocie przepisów prawa, o zakresie obowiązku stosowania formularzy lub o warunkach sprzeciwu w postępowaniach upominawczych, w postępowaniu cywilnym, w głównych europejskich państwach prawnych, celem dokonania oceny zaoferowanego w noweli z 2000 r. zakresu uprawnień i ograniczeń stron w postępowaniu cywilnym.

4. W imieniu Sejmu, stanowisko w sprawie zajął Marszałek Sejmu w piśmie z 14 lutego 2003 r., w którym stwierdził, iż wobec wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2002 r. w sprawie P 9/01, przedmiotem oceny w niniejszym postępowaniu pozostaje zarzut niezgodności przepisu art. 503 § 2 k.p.c. z art. 2, art. 77, art. 78 i art. 176 Konstytucji.

W ocenie Marszałka Sejmu, należy podzielić pogląd wyrażony w stanowisku Prokuratora Generalnego, iż art. 503 § 2 k.p.c. ma jedynie charakter przepisu szczególnego i sam w sobie nie ogranicza dostępu do sądu. Odwołując się do uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P 9/01, należy uznać, iż barierę w dostępie do sądu w zakresie sprzeciwu od nakazu zapłaty stanowił art. 130¹ § 1 zd. 2 k.p.c., o którego niekonstytucyjności Trybunał orzekł.

Przyjmując orzeczenie i uzasadnienie Trybunału Konstytucyjnego, że przepis art. 503 § 2 k.p.c. nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji, należy uznać także, że z tych samych powodów nie jest niezgodny z art. 77 Konstytucji.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 78 i art. 176 Konstytucji, wydaje się, że wzorce te są nieadekwatne do treści zaskarżonej normy, jako że analizowany przepis nie ogranicza postępowania w sprawach formularzowych do jednej instancji, nie wyłącza bowiem wniesienia środków zaskarżania orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji.

W ocenie Marszałka Sejmu, trudno jest odnieść się do zarzutu niezgodności art. 503 § 2 k.p.c. z art. 2 Konstytucji, gdyż skarga nie zawiera uzasadnienia, a także wskazania, które prawa i wolności, wynikające z art. 2 Konstytucji, narusza zaskarżony przepis.

5. W dniu 25 lutego 2003 r. pełnomocnik skarżącej złożył do akt sprawy pismo procesowe, w którym podtrzymał zarzuty odnoszące się, zdaniem skarżącej, do zbyt daleko idących warunków formalnych sprzeciwu, jako sprzecznych z zapisaną w preambule Konstytucji zasadą pomocniczości państwa.

II

Na rozprawie uczestnicy postępowania podtrzymali stanowiska wyrażone w pismach procesowych.

III

1. Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zakwestionowany w skardze konstytucyjnej spółka „Gemi” spółka z o.o. art. 503 § 2 k.p.c. był już przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P 9/01 (wyrok z 12 marca 2002 r., OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14). Trybunał Konstytucyjny zbadał wówczas jego zgodność z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W niniejszej sprawie skarżąca zarzuca art. 503 § 2 k.p.c. ponadto niezgodność z art. 2, art. 45 ust. 2, art. 77 ust. 2, art. 78 i art. 176 Konstytucji, a także z art. 6 i art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

W odniesieniu do zgodności art. 503 § 2 k.p.c. z art. 45 ust. 1 Trybunał Konstytucyjnego uznał, że zaskarżony przepis (stanowiący o tym, że jeśli w postępowaniu upominawczym pozew wniesiono na urzędowym formularzu, to wniesienie sprzeciwu również wymaga zachowania tej formy) ma jedynie charakter przepisu szczególnego i sam w sobie nie ogranicza dostępu do sądu. Bariery w dostępie do sądu nie było wprowadzenie formularzy jako takich, lecz – jak w przypadku rozpatrywanym przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie P 9/01 – ograniczenie możliwości poprawienia błędów w nieprawidłowo wypełnionym formularzu. W związku z tym Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 503 § 2 k.p.c. jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Z tych zatem powodów w niniejszej sprawie, w zakresie dotyczącym badania zgodności zakwestionowanego przepisu z wzorcem konstytucyjnym art. 45 ust. 1, Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z powodu zbędności wydania orzeczenia.

W sprawie niniejszej skarżąca podnosi zarzut niezgodności art. 503 § 2 k.p.c. również z wzorcem konstytucyjnym określonym w art. 45 ust. 2 Konstytucji. Niezgodność ta miałaby polegać – zdaniem skarżącej – na tym, że wymóg zachowania urzędowego formularza dla wniesienia sprzeciwu w postępowaniu upominawczym stanowi „ograniczenie jawności rozprawy (i ustności postępowania) oraz prawa strony do publicznego wysłuchania przez sąd”. Tym samym – w ocenie skarżącej – wykracza poza określony w Konstytucji katalog okoliczności pozwalających na wyłączenie jawności rozprawy.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego zarzut ten jest nieuzasadniony. Ograniczenia jawności, z jakimi – na mocy przepisów szczególnych – mamy do czynienia w postępowaniu upominawczym, nie zależą w żadnym stopniu od formy, w jakiej wniesiono pozew.

Istotą postępowania upominawczego jest to, iż – podobnie jak postępowania: nakazowe i uproszczone – ma ono charakter postępowania odrębnego w ramach ogólnie pojmowanego cywilnego postępowania procesowego. W świetle nowych unormowań prawnych, wprowadzonych ustawą z 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554), postępowanie upominawcze stało się obligatoryjnym postępowaniem wstępnym (przedrozpoznawczym) we wszystkich sprawach, w których powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a także w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi (por. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, Część pierwsza, Postępowanie rozpoznawcze, t. 1, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002, s. 103).

Cechą postępowania upominawczego jest, w szczególności, łatwiejsze i szybsze, niż w zwykłym trybie, dochodzenie roszczeń pieniężnych. Toczy się ono bez udziału pozwanego. Rozstrzygnięcie wydane w formie nakazu zapłaty, oparte jest wyłącznie na twierdzeniach i dowodach przedłożonych przez powoda. Pozwany uzyskuje możliwość ustosunkowania się do twierdzeń powoda w momencie doręczenia mu nakazu zapłaty wraz z pozwem i z załącznikami. Ma to znaczenie w postępowaniu nakazowym i

upominawczym, bowiem pozwany nie jest nawet świadom, że toczy się przeciwko niemu postępowanie sądowe. Podjęcie przez pozwanego obrony polega na wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym (w postępowaniu nakazowym – na wniesieniu zarzutów). Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w zakresie, w jakim nie został zaskarżony, staje się prawomocny, korzysta z powagi rzeczy osądzonej oraz staje się tytułem egzekucyjnym.

Sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym nie jest w żadnej mierze środkiem odwoławczym jak apelacja (art. 367 k.p.c.) czy zażalenie (art. 394 k.p.c.). W wyniku wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty dotychczasowe postępowanie odrębne przybiera formę postępowania wstępnego – przedrozpoznawczego, dla którego właściwym pozostaje ten sąd, który wydał nakaz zapłaty. Sprzeciw nie jest też w żadnym stopniu środkiem dewolutywnym, nie powoduje tym samym przeniesienia postępowania do sądu wyższej instancji.

Prawidłowe wniesienie sprzeciwu powoduje, że nakaz zapłaty traci swoją moc, a sprawa zostaje przekazana do właściwego, dla danego rodzaju postępowania, trybu. Postępowanie upominawcze staje się wówczas jedynie wstępnym etapem rozpatrywania sprawy. Powoduje również, stosownie do właściwych dla danej sprawy przepisów procedury cywilnej, konieczność wyznaczenia rozprawy celem jej rozstrzygnięcia (por. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, j.w. str. 1106 i n.).

Zgodnie z art. 497¹ § 2 k.p.c. w postępowaniu upominawczym sąd rozpoznaje wszystkie sprawy na posiedzeniu niejawnym. W postępowaniu tym nie występuje rozpoznawanie sprawy na jawnej rozprawie. Wynika to z natury postępowania upominawczego i regulującego tę kwestię *expressis verbis* art. 497¹ § 2 k.p.c.. Tym samym określony w art. 503 § 2 k.p.c. obowiązek wniesienia sprzeciwu na urzędowym formularzu, jeżeli wcześniej pozew został wniesiony również na takim formularzu, nie może być uznany za naruszający prawa do jawności rozprawy, a w konsekwencji za niezgodny z treścią art. 45 ust. 2 Konstytucji.

Nieuzasadniony jest również zarzut niezgodności art. 503 § 2 k.p.c. z art. 77 ust. 2 Konstytucji (który stanowi, że ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw). Trybunał Konstytucyjny uznał już wcześniej, że wprowadzenie urzędowych formularzy – jako takie – nie jest barierą w dostępie do sądu. W związku z tym art. 503 § 2 k.p.c. – pozostając w zgodzie z art. 45 ust. 1 Konstytucji – nie ogranicza nikomu prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W tej sytuacji przepis art. 503 § 2 k.p.c. nie ogranicza drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw, i nie może być uznany za niezgodny z art. 77 ust. 2 Konstytucji.

W odniesieniu do zarzutu skarżącej naruszenia art. 176 Konstytucji, należy podkreślić, że kwestionowany przepis art. 503 § 2 k.p.c., w żaden sposób nie ogranicza postępowania w sprawach „formularzowych” do jednej instancji, ani też – w jakikolwiek sposób – nie redukuje postępowania odwoławczego. Przepis ten określa jedynie formę wniesienia sprzeciwu. Nie wyłącza on natomiast możliwości wniesienia środków zaskarżenia orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji. Nie można więc żadną miarą uznać, że wymóg złożenia sprzeciwu na formularzu urzędowym stanowi barierę do wnoszenia w tych sprawach środków zaskarżenia.

Nie bez znaczenia dla takiej oceny kwestionowanego przepisu pozostaje stwierdzenie niekonstytucyjności art. 130¹ § 1 k.p.c. we wspomnianym już wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P 9/01. Obecnie – jak słusznie zauważa Prokurator Generalny – nawet, jeżeli wymóg złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty na formularzu

urzędowym nie został zachowany, sąd nie może go odrzucić bez umożliwienia stronie – w trybie art. 130 k.p.c. – usunięcia usterek.

Skarżąca zarzuca też – w sposób li tylko ogólny – art. 503 § 2 k.p.c. niezgodność z art. 2 Konstytucji. W kontekście tego zarzutu Trybunał Konstytucyjny przypomina, że treść normatywna przywołanego – jako wzorzec kontroli – przepisu Konstytucji została już wyjaśniona w orzecznictwie konstytucyjnym w sposób skonkretyzowany co do treści i następstw prawnych. W tej sytuacji nie można opierać skargi konstytucyjnej tylko na generalnie ujętym i nieskonkretyzowanym zarzucie naruszenia tego przepisu, bez nawiązania do wyprowadzonych drogą interpretacji orzeczniczej reguł i wartości konstytucyjnych. Przepis art. 2 Konstytucji, statuujący zasady państwa prawnego i sprawiedliwości społecznej, może stanowić samodzielną podstawę skargi konstytucyjnej pod warunkiem, że skarżący sprecyzował zarzut naruszenia jego konstytucyjnego prawa podmiotowego chronionego na podstawie tego przepisu, przykładowo: prawa do sprawiedliwego traktowania w sferze stosunków objętych gwarancjami konstytucyjnymi (por. wyrok TK z 11 grudnia 2001 r., SK 16/00 i z 12 grudnia 2001 r., SK 26/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 257 i 258). Zgodnie z art. 47 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym skarga – poza ogólnymi wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego – powinna zawierać m.in. wskazanie, jakie konstytucyjne wolności i prawa oraz w jaki sposób – w opinii skarżącego – zostały naruszone (ust. 1 pkt 2). Skarga konstytucyjna musi więc zawierać nie tylko wskazanie przepisu będącego podstawą zagwarantowania przez Konstytucję określonej wolności lub prawa, którego naruszenie zarzuca skarżący, ale i argumentację faktyczną i prawną uzasadniającą ten zarzut. Tymczasem w niniejszej sprawie skarżąca – i to zarówno w skardze, jak i w piśmie procesowym, przedłożonym w związku ze stanowiskiem Prokuratora Generalnego – nie precyzuje, które konkretne, dające wyprowadzić się z art. 2 Konstytucji, wolności i prawa zostały naruszone, jak też nie określa sposobu ich naruszenia poprzez zaskarżony przepis.

2. W piśmie procesowym z 27 lipca 2002 r., skarżąca cofnęła skargę konstytucyjną w zakresie wniosku o zbadanie zgodności art. 130¹ § 1 k.p.c. z Konstytucją. Zgodziła się w tym zakresie ze stanowiskiem Prokuratora Generalnego, iż w takim obszarze, w jakim nastąpiło już uwzględnienie jej konstytucyjnych wolności i praw w wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P 9/01, dalsze postępowanie staje się zbędne. W tej sytuacji Trybunał Konstytucyjny postanowił, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, umorzyć postępowanie w zakresie dotyczącym badania zgodności art. 130¹ § 1 k.p.c. z wskazanymi przepisami Konstytucji.

3. W kwestii badania zgodności art. 130¹ § 1 i art. 503 § 2 k.p.c. z art. 6 i art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Trybunał Konstytucyjny potwierdza wcześniej zajmowane stanowisko, iż w przypadku skargi konstytucyjnej umowy międzynarodowe, których stroną jest Polska, nie mogą być właściwym wzorcem kontroli. Nie ma przy tym znaczenia, czy z umów powołanych przez skarżącą wynikają dla niej określone prawa podmiotowe lub wolności. Nawet bowiem w sytuacji, gdyby prawa lub wolności wynikały z umowy międzynarodowej, nie byłyby one chronione w trybie skargi konstytucyjnej.

Poza sporem pozostaje bowiem twierdzenie, że warunkiem dopuszczalności skargi do Trybunału Konstytucyjnego jest naruszenie „konstytucyjnego prawa lub wolności”. Miejsce uregulowania danego prawa lub wolności w systematyce konstytucji nie ma przy tym istotnego znaczenia prawnego. Decydujący pozostaje sam fakt uregulowania w ustawie zasadniczej. Skarga nie może zatem służyć w razie naruszenia praw przyznanych ustawami zwykłymi czy wynikających z umów międzynarodowych. Stosownie do art. 79

ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być tylko zgodność zaskarżonego aktu normatywnego z Konstytucją, a nie z jakimkolwiek innym aktem normatywnym” (por. wyrok TK z 8 czerwca 1999 r., SK 12/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 96).

Stanowisko w tej kwestii zajął Trybunał Konstytucyjny również w wyroku z 6 lutego 2002 r. SK 11/01 (OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 2). Orzeczenie to zawiera konstatację, że „dla pełnego wyjaśnienia kwestii wzorca kontroli, Trybunał Konstytucyjny podkreśla, iż naruszenie przepisów konwencji nie może stanowić podstawy skargi konstytucyjnej. Jak bowiem wynika z art. 79 ust. 1 Konstytucji, wolności lub prawa, których ochrony domaga się skarżący, muszą mieć swe źródło w samej ustawie zasadniczej. Wynika to jednoznacznie z użytego w art. 79 ust. 1 Konstytucji zwrotu: »konstytucyjne wolności lub prawa«”.

Biorąc pod uwagę ustalone i przypomniane tu stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, postępowanie w zakresie zgodności kwestionowanych przez skarżącą przepisów k.p.c. z wskazanymi normami Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, należało umorzyć – na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym – z powodu niedopuszczalności orzekania.

Z tych wszystkich względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.